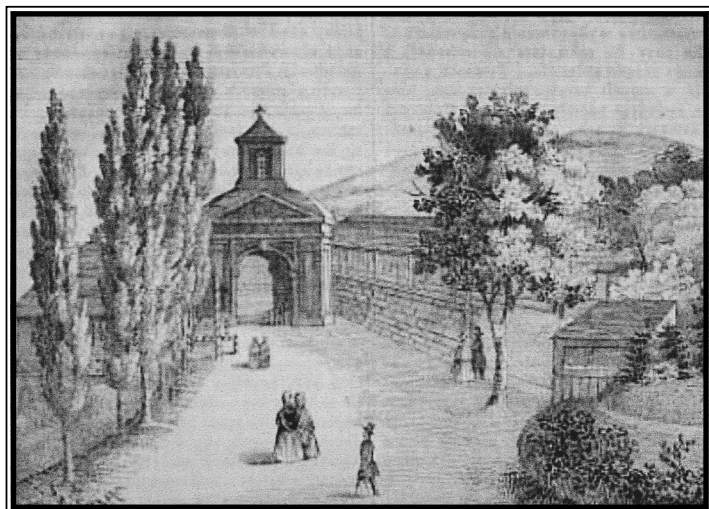


HISTORIA UZDROWISKA SZCZAWNICA



Muzeum Uzdrowiska w Szczawnicy
Plac Dietla 7, 34-460 Szczawnica
tel.: 18 54 00 433
www.szczawnica-muzeum.pl

Nazwa miejscowości pochodzi od bijących tu wód, zwanych przez górali szczawami. Wody te znane były z dawien dawna i stosowane przez miejscowych górali do wypieku chleba i ciast, oraz do gotowania różnych potraw. Wody stosowano również jako lekarstwo na wiele dolegliwości. Już w XVIII wieku w celach leczniczych przybywali do Szczawnicy mieszkańcy okolicznych miast i wsi.



zabudowanie
nad górnym źródłem,
wzniesione przez
Józefinę i Stefana
Szalayów
Przyjaciół Ludu 1844

KALENDARIUM

1810 rok - pierwsza analiza chemiczna Górnego źródła - obecnej Józefiny oraz źródła Starego (pod pagórkami) - obecnego Szymona. Analizy dokonał dr Rhodius.

24 sierpnia 1811 roku - pierwsze oficjalne pismo wystosowane przez Urząd Kameralny w Nowym Targu do Administracji Majątkiem Państwowym i Salinami we Lwowie, w którym Urząd zawiadamia o istnieniu dwóch leczniczych źródeł w Szczawnicy („górne źródło” oraz „stare źródło”, bądź „źródło pod pagórkami”), podaje ich skład chemiczny, a także zawiadamia o łazienkach kąpielowych funkcjonujących przy „starym źródle”, w których wydawano do 10 zabiegów dziennie. Od tego momentu można mówić o Uzdrowisku Szczawnica.

Lata 1811-1820 - tereny, na których znajdowały się oba źródła, były w posiadaniu górala Józefa Zachwieji, zwanego potocznie „Józiopankiem”. Urząd Kameralny zawarł z nim umowę, w której góral zobowiązywał się butelkować i rozsyłać niewielkie ilości wody mineralnej.

1820 rok - źródła nabył Jan Kutschera, mieszczanin z Gniazd na Spiszu. Kontynuował on eksport wody, a także wybudował pierwszy skromny pawilon nad górnym źródłem oraz dwa domy dla kuracjuszy.

1828 rok - dobra szczawnickie nabyli Józefina i Stefan Szalayowie – węgierska rodzina ziemiańska przybyła do Galicji po pierwszym rozbiórze Płoski wraz z wojskiem austriackim i pierwszą falą nowej administracji. Uporządkowali źródła i zwiększyli wysyłkę wody mineralnej. Wzniesli kilka budynków, m. in. okazały gmach zwany „Zamkiem” z pokojami gościnnymi, wozowniami i stajniami (rozebrany w 1933 r.).

1839 rok - Józef Stefan Szalay (syn Stefana i Józefiny) przejął zarząd nad dobrami w Szczawnicy. Rozpoczął się okres rozbudowy uzdrowiska. Szalay sam projektował i zlecał budowę obiektów zdrojowych. Za jego rządów powstały: restauracja zakładowa „Malinowa” (1845), „Dom kawalerski” (1847), kaplica zdrojowa (1848), łazienki przy źródle „Szymon” (1850), „Szwajcarka” (1852), „Pod Bogarodnicą” (1853), „Holenderka” (1855), „Brat” i „Siostra” (1860), „Celina” (ok. 1860), „Horwatówka” (1862), „Dom nad Zdrojami” (1863), „Pałac” i „Stara kancelaria” (1864), dwie kryte galerie spacerowe (1864), „Atylla” (1870), „Batory” (1874). Na nowo ujmował istniejące źródła, nadawał im imiona oraz zlecał ich analizę chemiczną. Powołał stanowisko lekarza zdrojowego, które przez kilkadziesiąt lat pełnił Onufry Trembecki. Wysyłał bezpłatnie skrzynki z wodą „Józefina” do szpitali i przytułków w Wiedniu i Lwowie. Rozprowadzał butelkowane wody do czołowych aptek w Europie. Na butelkach umieszczał oryginalne etykiety z herbem Szalayów, rokiem napełnienia i nazwą. Otworzył cegielnię i tartak, uruchomił wapiennik i kamieniołom. Założył park. Propagował turystykę: spopularyzował spływ przełomem Dunajca. Wydał przewodnik „Dla podróżujących do wód szczawnickich” (1857, 1858) oraz luksusowy album o Pieninach i Szczawnicy, z własnoręcznie wykonanymi grafikami - „Album Szczawnickie, czyli Nabrzeże Górnego Dunajca w 24 widokach rysowane

z natury przez J. Szalaya" (1858, 1859). Nawiązał współpracę z Józefem Dietlem lekarzem, balneologiem, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego.

1860 rok - Józef Szalay wydzierżawił Spółce Zdrojowisk Krajowych teren Miedziusia (17,5 morgi gruntu) ze źródłami: „Szymon”, „Helena” i „Anie-la”, z zaleceniem utworzenia Dolnego Zakładu Zdrojowego. Wybudowano wówczas kilka drewnianych obiektów przeznaczonych dla gości m.in: „Gospodę Warszawską”, „Leonówkę”, „Maksymówkę” („Barak”), „Szwajcar-kę” („Dolną”) oraz „Zacisze” – do zabaw wspólnych.

Od 1865 roku - Spółka wydzierżawiała Dolny Zakład kolejno: Teodorowi Baranowskiemu i Władysławowi Dąbskiemu, Franciszkowi Tomankowi, Paulinie Tomankowej i jej synowi Mieczysławowi (1872) oraz lekarzowi Józefowi Kołaczkowskiemu (1888). Podczas rządów Józefa Szalaya Szczawnica cieszyła się wielką popularnością, przyjeżdżały tutaj osobistości z arystokracji i świata kultury – pisarze, poeci, malarze: Aleksander Fredro, Wincenty Pol, Cyprian Kamil Norwid, Henryk Sienkiewicz, Jan Matejko, Wojciech Kossak oraz wielu innych. Wody szczawnickie leczyły głównie dolegliwości związane z przewlekłymi nieżytami oskrzeli oraz żołądka z niedokrwistością i gruźlicą. Kuracja polegała na kąpielach wodnych i pi-ciu dwa razy dziennie po kilka szklanek wody łączonej z żętycą lub kumy-sem, a czasem i winem.



HYDROPATIA - willa

1876 rok - zmarł Józef Stefan Szalay, a Zakłady Zdrojowe, zgodnie z jego testamentem, przeszły na własność Akademii Umiejętności z Krakowa. Dokończono wówczas Drogę Pienińską nad Dunajcem biegnącą w kie-runku Czerwonego Klasztoru oraz wybudowano okazały gmach nazwany Dworcem Gościennym (1884), w którym znalazły się m. in. scena i sala wido-wiskowa, sala balowa, sala fortepianowa, czytelnia oraz atelier fotograficzne Awita Szuberta. Występowały tam znane osobistości takie jak: Helena Mod-rzejewska, Mieczysław Frenkiel, Aleksander Zelwerowicz czy Stefan Jaracz.



Dworek Gościenny 1884

1889 rok - dzierżawca Dolnego Zakładu Zdrojowego, lekarz Józef Kołaczkowski, wybudował Zakład Wodoleczniczy, w skład którego weszły budynki: „Hydropatia”, „Marta”, „Pod Mickiewiczem” oraz „Grażyna”.

1893 rok - Akademia Umiejętności wydzierżawiła Górny Zakład Zdrojowy Feliksowi Wiśniewskiemu. Dzierżawa trwała do 1909 r. Rozpoczął się okres stagnacji i ubożenia uzdrowiska.

1 lipca 1909 roku - Adam hrabia Stadnicki kupił Zakład Zdrojowy od Akademii Umiejętności. Uzdrowisko zostało poddane gruntownej mo-dernizacji. W 1912-1920 przeprowadzono ponowny rozbiór chemiczny wszystkich wód. Uruchomiono Zakład Hydropatyczny i „Łazienki”, w któ-

rych stosowano kąpiele na bazie wody „Jan”. Została zainstalowana elektrownia i wprowadzono kanalizację. Zmodernizowano wnętrze pijalni „Dom nad Zdrojami”, zamontowano najnowszej generacji wyposażenie i zakupiono innowacyjne urządzenie do mycia szkła i butelkowania wody mineralnej. Odkryto kolejną wodę mineralną „Pitoniakówkę”. Stadnicki powołał w uzdrowisku stanowisko Dyrektora Zakładu Zdrojowo-Kąpielowego, od 1909 do 1945 roku pełnili je kolejno: Jan Maniecki Jan Kalinowski, Adam Woroniecki, Juliusz Marossanyi, Józef Stadnicki i Adam Czartoryski.



Stefania i Adam Stadniccy
Nawojowa 1937

1936 rok - Adam hrabia Stadnicki otworzył nowoczesne „Inhalatorium” z jedynymi wówczas komorami pneumatycznymi, które leczyły za pomocą odpowiednio dawkowanego zwiększonego ciśnienia.

1939 rok - powstaje komfortowa willa „Pod Modrzewiami” stanowiąca własność córki hrabiego Stadnickiego, Marii Swieżawskiej oraz jej męża Stefana Swieżawskiego.

1948 rok - władze PRL upaństwowiły uzdrowisko. Po wojnie lecznictwo sanatoryjne ukierunkowano na terapię chorób zawodowych górników i hutników. Zaczęto budować tzw. sanatoria branżowe „Górnik”, „Hutnik” „Nauczyciel” i inne.

1973 rok - powstaje Zakład Przyrodolecznicy, w którym umieszczono całą bazę leczniczą: kąpiele, inhalacje, fizykoterapię i masaże.

2005 rok - potomkowie Adama hrabiego Stadnickiego odzyskali uzdrowisko w Szczawnicy. Rozpoczął się proces przywracania kurortowi dawnej świetności.



Inhalatorium, 1930-1939

ORGANIZATOR



WSPÓŁPRACA



THERMALEO
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Województwa Małopolskiego
w ramach konkursu ofert z turystyki pn. Małopolska Gościinna



Małopolska

Folder wydany w ramach projektu:
„Szczawnica-kuracja dla ciała i ducha”- cykl warsztatów i spotkań
edukacyjno-rozwojowych dla seniorów.